

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

(βιογραφικὸν σημείωμα)

ΤΗΝ 14 Ἰανουαρίου 1907 ἡ Μυτιλήνη βαρυπενθῆς ἐκήδευε τὸ μέγα αὐτῆς κλέος, τὴν λαμπρὰν κορωνίδα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, τὸν κορυφαῖον καὶ τὸ ἀγλάισμα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης — τὸν Δημήτριον Ν. Βερναρδάκη.

Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν εἰς τὰ στενὰ ὄψε δρια τοῦ **Ἡμερολογίου** τὴν ὑπέροχον φυσιογνωμίαν τοῦ ποιητοῦ τῆς « Φαύστας » καὶ τῆς « Μερόπης ». Ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ γραμματολογία θὰ χαράξῃ χρυσοῖς γράμμασιν ἄφθιτον καὶ ἔνδοξον τὸ ὄνομά του. Θὰ ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τὰς βραχείας κάτωθι σημειώσεις παρέχοντες ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου του.

Ὁ Βερναρδάκης ἐγεννήθη τὴν 21 Νοεμβρίου 1833 ἐν Ἁγίᾳ Μαρίνῃ τῆς Λέσβου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικόλαος, Κρής ἐκ Βενεράτου τῆς Κρήτης, μετέσχε τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, μὴ δυνάμενος δὲ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑλλην. Βασιλείου νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κρήτην, δημοθεύσας τῆς αὐτοῦ περιουσίας του, κατέφυγεν εἰς Ἁγίαν

Μαρίναν, όπου ἐσώζετο μικρά περιουσία τῆς συζύγου αὐτοῦ Μελισσηνῆς Τραντάλη. Ἡ Μελισσηνὴ Τραντάλη ἀνῆκεν εἰς σημαίνουσαν οἰκογένειαν, ἣτις κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλώφ προσφυγοῦσα ἐκ Πελοποννήσου εἰς Λέσβον ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς Ἀγίας Μαρίνης, καθόσον ἡ προμάμη αὐτῆς Μαρίτσα, θυγάτηρ τοῦ προὔχοντος Καλαμῶν Παναγιώτου Μπενάκη καὶ σύζυγος τοῦ προὔχοντος Μιστρά Μελετίου Κρεββατᾶ, ἔφυγεν ἐκ Πελοποννήσου μετ' ἄλλων πρὸς πατρός συγγενῶν, σωθεῖσα ἐπὶ τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ὁπότε οἱ μὲν ἄλλοι Μπενάκηδες ἀποκατέστησαν ἐν Σμύρνῃ καὶ Χίῳ, αὕτη δὲ ἐν Λέσβῳ.

Μετὰ τὰς πρώτας ἐν Μιτυλήνῃ σπουδὰς ὁ Δημ. Ν. Βερναρδάκης ἦλθεν εἰς Ἀθήνας τῷ 1849, ἔνθα περατώσας τὸ Γυμνάσιον ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Φοιτητὴς ἤδη ὢν ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου. Τῷ 1854 ἐξέδoto τὸ ἠρωϊκωμικὸν εἰδύλλιον «Γραμομομαχία», τῷ 1855 τὸ «Τρωγάλιον τοῦ Δοκησισόφου», φιλολογικὴν διατριβὴν, τῷ δὲ 1856 τὴν **Εἰκασίαν**, τὴν κατὰ τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τοῦ αὐτοῦ ἔτους βραβευθεὶς ἐπικὸν ποίημα. Ἐν τῷ μεταξῷ (1855) εἶχε γράψει καὶ ἕτερον ἐπικὸν ποίημα, ἀνέκδοτον μέχρι τοῦ νῦν — τὸν **Πλάνητα**. Ἐν Γερμανίᾳ ἐξεπόνησε τὴν πρώτην αὐτοῦ τραγωδίαν «Μαρίαν Δοξαπατρή» (1858) καὶ μετὰ δύο ἔτη ἕτερον δράμα — τοὺς **Κυρηνίδας**, πρὸς δὲ καὶ τὴν περίφημον «Πινδαρικὴν ᾠδὴν» ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Θεορίου, κριθεῖσαν ὁμοφώνως ὑπὸ τῶν κορυφαίων γερμανῶν φιλολόγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡς τοῦ Βερνάρδου, τοῦ Ἐλισσεν καὶ ἄλλων, ὡς θαυμασίαν εἰς τὸ εἶδος τῆς. Ἀρχομένου τοῦ 1861 ἐπανέκαμψεν εἰς Ἀθήνας, ἐδέχθη δὲ τὴν εὐθὺς ἀμέσως προσενεχθεῖσαν αὐτῷ θέσιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας καὶ Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἀπὸ τῆς 20 Ἰανουαρίου τοῦ 1862, ὅτε κατῆρξατο τῶν μαθημάτων του, ἐπὶ ὀκτῶ συναπτὰ ἔτη ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ τῆς ἑδρας ἡ ἀληθῶς θεσπεσία φωνὴ τοῦ Βερναρδάκη, πλῆθος ἀκροατῶν, φοιτηταὶ ἐξ ὅλων τῶν Σχολῶν, μαθηταὶ τῶν γυμνασίων, λόγιοι, ἐπιστήμονες, ἀξιωματικοί, πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας ἄνθρωποι, νέοι καὶ γέροντες, ἐλόκληρος ἡ πόλις, καταλείποντες πᾶσαν ἐργασίαν ἔσπευδον, συνωθοῦντες καὶ συνωθούμενοι, νὰ ἐπιτισθῶσιν ἐν θρησκευτικῇ σιγῇ τῆς μελιρρῦτου διδασκαλίας, πλημμυροῦντες τὴν αἴθουσαν, τοὺς διαδρόμους καὶ τὰ προπύλαια αὐτὰ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλὰ ὁ φθόνος δὲν ἐβράδυνε νὰ κατευθύνῃ τὰ φαρμακερὰ αὐτοῦ βέλη κατὰ τῆς ὑπερόχου ἐκείνης κορυφῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Ἐμπλεως ἀγῆρας καὶ ἀπογοητεύσεως διὰ τὴν ὀχλοκρατικὴν κατ' αὐτοῦ στάσιν ἔρριψε τὴν ἀπὸ τῆς θέσεώς του παραίτησιν κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἀπελθὼν τῷ 1869 ἐγκατέστη ἐν Μυτιλήνῃ, ἐκούσιος ἐξόριστος, μὴ ἀπομακρυνθεὶς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν μετέπειτα βίον ἀπὸ τῆς προσφιλοῦς γενετήρας, ὅπου ἐν τῇ γαλήνῃ καὶ τῇ ἀπομονώσει κατεγίνετο εἰς τὰς προσφιλεῖς του μελέτας. Μόνον ἐπὶ μῆνας τινὰς, κατὰ τὸ 1882, κληθεὶς ἐπιμόνως ἐχρημάτισε

καὶ αὐθις καθηγητῆς ἅμα δὲ καὶ Ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεχώρησε κεκορησμένος νέας ἀηδίας ἀπὸ τὴν γύρω του πυκνωθεῖσαν ἀτμοσφαῖραν τοῦ φθόνου, καταφυγὼν δὲ εἰς τὴν γαλήνην τοῦ ἐν Μυτιλήνῃ σπουδαστηρίου του, οὐδεμίαν ἔκτοτε ἐδέχθη θέσιν, ὅσονδήποτε τιμητικὴν καὶ μεγάλην. Εἰς μάτην ὁ ἀείμνηστος Τρικουπῆς, τρέφων ἄπειρον ἐκτίμησιν καὶ θαυμασμὸν πρὸς τὸν σοφὸν ἀποδημητὴν, ἐπρότεινε αὐτῷ κατ' ἐπανάληψιν ὅπως ἐπανέλθῃ, προσφερόμενος καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐν ἀνάγκῃ διὰ νόμου οἰανδήποτε θέσιν ἣθελε ζητήσῃ ὁ ἴδιος· καὶ τοῦτο ὅπως μὴ τὸ ἔθνος στερηθῇ τῶν πολυτίμων ἐκδουλεύσεών του· εἰς μάτην καὶ μεταγενέστεραι ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις προσεπάθησαν νὰ τὸν μεταπέισωσι, ἀναθέτουσαι αὐτῷ καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἰσόβιον θέσιν τοῦ Γραμματέως. Ὁ Βερναρδάκης παρέμεινε ἀμετάπειστος, ἀείποτε ὁμως ἀκραιφνῆς πατριώτης πονῶν καὶ ὄνειροπολῶν τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὡς ὕδριν ἐθεώρησε τὴν πρὸ 26ετίας γενομένην αὐτῷ πρότασιν τοῦ Σαῦδ Πασσᾶ: τοῦ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῆς Ὑ. Πύλης Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῶν ἑλλήν. σχολείων τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπὶ μισθῷ χιλίων λιρῶν ἐτησίως διατηρῶν ἅμα καὶ τὴν ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα.

Ὁ Βερναρδάκης ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς δραματικὰ ἔργα: τὴν «Μερόπην» τῷ 1866, τὴν «Εὐφροσύνην» (1875), τὴν «Φαύσταν» (1893), τὴν «Ἀντιόπην» (1896), ἀνέκδοτον, καὶ τὸν ἐπίσης ἀνέκδοτον «Νικηφόρον Φωκᾶν». Φιλολογικὰς δὲ διατριβὰς τὸν «Ψευδαττικισμοῦ Ἑλεγχον», τὰς «Ὀλίγας Λέξεις» καὶ πλῆθος ἄλλων εἰς διαφόρους ἐφημερίδας. Μεταξὺ τούτων καὶ τὰ «Τρία μαθήματα περὶ Ὀμήρου» (δημοσιευθέντα ἐν τῇ **Πανδώρα** τοῦ 1863—64), ἐν οἷς πραγματευόμενος τὰ κατὰ τὸν Ὀμηρον ἀντικρούει καὶ καταρρίπτει τὰς Οὐλοφιανὰς θεωρίας. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας καὶ μεγάλης σπουδαιότητος εἶνε καὶ ἡ ἀνυπογράφως ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τῆς «Νέας Ἡμέρας» τοῦ 1875 δημοσιευθεῖσα **Ἐπιστολιμαία Βιβλιοκρισία** περὶ τῶν «Ἀναμνήσεων» τοῦ Ν. Δραγοῦμη. Ἡ μακροτάτη αὕτη καὶ ἐμβριθεστάτη πραγματεία διεξονυχίζει τὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν καὶ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστριαύ, ἀποδεικνύει δὲ ἔωλα καὶ ἐμπαθῆ τὰ τοῦ Μένδελσων Βαρθόλδου. Συνέγραψε πρὸς τοῦτοις «Γενικὴν Ἱστορίαν» καὶ «Γραμματικὴν», ἣτις ὑπὸ τῶν εἰδῶτων θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρίστη. Διὰ τῆς σοφῆς δὲ ἐκδόσεως τοῦ «Εὐριπίδου» ἀνεδείχθη ἐκ τῶν πρώτων ἑλληνιστῶν τοῦ κόσμου. Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Διαδόχου ἢ Κοινότης Βραΐλας ἀνέθηκεν εἰς τὸν Βερναρδάκην τὴν σύνταξιν καταλλήλου ποιήματος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, ὅπερ ἐτέθη ὡς καλλίστη προμετωπίς εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς σταλὲν ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα πρὸς τὴν Α. Ὑψηλότητα. Τὸ ποίημα τοῦτο, ὅλως ἀνέκδοτον, παραχωρηθὲν ἡμῖν εὐμενῶς ὑπὸ τῆς σεβαστῆς γῆρας, παραθέτομεν κατωτέρω χάριν τῶν φίλων ἀγνωστῶν τοῦ «Ἡμερολογίου». Οὐ μόνον δὲ ὡς ποιητῆς καὶ φιλόλογος κατέλαβεν ἐπιφανῆ θέσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ κορυφαῖος μεταξὺ τῶν νεωτέρων ὀρθοδόξων θεολόγων ἀνεδείχθη διὰ τῆς ἀληθῶς κλα-

σικῆς του « Κατηχήσεως », ἥτις μετὰ τῆς « Ἱερᾶς Ἱστορίας » του ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας.

Ὅταν πρὸ 45 ἐτῶν, τὴν 20ῃν Ἰανουαρίου τοῦ 1862 εἶχε διδάξει ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἔδρας τὸ πρῶτον τῆς Ἱστορίας μάθημα, εἰς τὸ πέρασ αὐτοῦ ἐξέφρασε τὴν διάπυρον εὐχὴν ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐθνικῆς ἀναστάσεως. « . . . Εἶθε, ἔλεγε, νὰ ἀποθάνω ἀφοῦ προσθέσω εἰς τὰ μαθήματά μου μίαν ἀκόμη σελίδα κεκοσμημένην μὲ νέα τρόπαια καὶ νέας δάφνας τῆς Ἑλλάδος ».

Ἄτυχῶς ἡ εὐχὴ ἐκείνη, ἥτις ὑπῆρξεν καὶ ὁ ἐνδόμυχος πόθος τῆς φλογερᾶς του φιλοπατρίας, διεψεύσθη. Καὶ ὁ Βερναρδάκης δὲν ἠτύχησε οὔτε ὡς ποιητῆς οὔτε ὡς ἱστορικός νὰ ἐξυμνήσῃ ἐλευθεράν τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Πατρίδα.

ΤΩ, ΥΨΗΛΟΤΑΤΩ, ΔΙΑΔΟΧΩ
ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ

ἐπὶ τοῖς ἐφηβίοις Αὐτοῦ
τὸ εἰκονοφυλάκιον τοῦτο
οἱ ἐν Ἰβραίῳ τῇ ἐπ' Ἰσραφ Ἑλλήνης
ΕΥΣΕΒΑΣΤΩΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΣΙ*

ὉΥ Σε πατήρ βασιλεύς, οὐ πότνια γείνατο μήτηρ,
Κωνσταντίνε δὲ σὴ γ' ἦδ' ἐτέη γενέθλη.
Πάσης γὰρ περὶ γαίης Ἑλλάδος ἠδὲ θ' Ἐώης
ἄσπετον αἰθομένης ἐκ δηϊοιο πυρός,
αἰετὸς ὑπόθε δίκρανος, βασιλῆϊος ὄρνις
Ρωμανοῦ πρὸ πύλης ἔμπυρος αἶψα πέσε.
Τῷ δ' ἄρα δεινὸν ὑπὸ χθῶν' ἐστονάχησε πεσόντι
τέφρῃ τ' ἀμφεκάλυψ' Ἑλλάδα καὶ θάνατος.
Τῆς τοι τέφρης αἶματι καὶ δακρῶν τετραίωιν
θερμῶν τεγγομένης, Σὺ χρυσοπτέρυγος
φοῖνιξ ἡμῖν ἐξανέφυς βασιλῆϊος ἄρτι.
Ἄλλ' ἄγε καὶ ταχύσας ταρσὰ μεταρσιόου
αἰετὸς ὑψιπέτης καὶ κλαγγῇ θήρας ἐλάσασ
βάς ἀγίης ὄνυχι σιανροφόρῳ Σοφίης
μάρπτε θόλον, στὰς τ' ἐνθα πατρῶον φρούρεε κληρον
Καὶ τε θάνοιμεν ἐκεῖ Σ' ὄμμασιν εἰδόμενοι.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

* ΣΗΜ. Εἶνε ἡ ἀφιέρωσις, ἣν ἔγραψε παρακληθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀναμνηστικοῦ Λευκώματος τοῦ σταλέντος ὑπὸ τῶν ἐν Βραίῳ Ἑλλήνων εἰς τὴν Α.Υ. τὸν Διάδοχον κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν Αὐτοῦ.